

**LÍNIES D'ESTUDI TOCANT L'EVOLUCIÓ DE
L'AGRONOMIA A L'ESPANYA DEL SEGLE XIX**

PRESENTACIÓ

Vicent L. Salavert Fabiani

Universitat de València

La historiografia ha vingut posant l'accent sobre distints aspectes que configuren el fet agrari per tal de calibrar històricament la importància del sector primari i la preocupació social, i fins i tot política, per aquest sector, així com llurs interrelacions.

– Anàlisi de les formes d'explotació agràries i introducció de millores agrícoles: capitalització, adobat, selecció de llavors i d'espècies, regadius, maquinària, capacitat professional, lluita contra les plagues...

– Instruments socials per afavorir el progrés agrícola: societats de foment, iniciatives en favor de la capacitat professional, institucions creades per a l'assessorament sobre la millora de la producció i dels cultius, lluita contra les malalties, desenvolupament de millors sistemes de comercialització, incentius per a la modernització del camp, polítiques agràries, exposicions...

– Formes d'avaluació del desenvolupament agrari: rendiment de les explotacions, sistemes de conreus, nivells de mecanització, organització de les faenes agrícoles, millores dels conreus, especialització, nivells de capacitat professional, estructura de la propietat, nivells de capitalització, nivells d'activitat de les indústries proveïdores de novetats per al sector, institucions dedicades al foment agrari...

– Testimoniatsges d'aquestes iniciatives, preocupacions i tasques: edició de literatura especialitzada i divulgativa, redacció d'informes oficials, legislació referida al sector, correspondència pública i privada, informacions periodístiques, publicitat, testimonis de la literatura i de l'art...

Malgrat que la preocupació per les qüestions referides al fenomen agronòmic, és a dir, l'anàlisi de la realitat agrícola a través de l'examen des de la història de la ciència i de la tecnologia, és bastant recent al nostre entorn; la tasca de mestres que varen cridar l'atenció sobre el particular, com els estudis capdavanters dels professors E. Giralt i J. Nadal al voltant dels processos d'adobat químic, d'A. López Gómez sobre el regadiu o el famós llibre de R. Garrabou, que ens va oferir un marc d'interpretació sobre l'agricultura valenciana fora de la submissió als models estrangers, sobretot el britànic, ens han permès d'aprofundir en el tema.

En aquest marc s'insereixen les participacions en aquest simposi, les quals podríem organitzar-les al voltant de dos grans temes:

1. La institucionalització de l'agronomia, sobre la qual Jordi Cartanyà –qui prepara la seua tesi doctoral en el Departament de Geografia Humana de la U. de Barcelona– ens ha marcat les línies més característiques. Per altra banda, Cristina Sendra –becària a l'Institut

d'Estudis Documentals i Històrics sobre la Ciència (U. de València-CSIC)– defensa que l'activitat agronòmica ajudà enormement al desenvolupament de la història natural, en la qual centra els seus interessos investigadors. Aquesta proposició s'ha palesat clarament en els estudis que sobre la lluita contra les plagues de llagosta ha realitzat A. Buj en la seua tesi doctoral, defensada en l'esmentat Departament de Geografia Humana barceloní. L'autor ha demostrat que fins que no s'hi arribà a un consens entre les forces socials més representatives, no s'hi pogué qualificar la plaga de calamitat pública i no s'adoptaren les mesures necessàries per lluitar contra ella.

2. És ben conegut que les transformacions agronòmiques vincularen el sector primari i el secundari. En aquest marc, S. Calatayud i E. Mateu –professors del Departament d'Història Econòmica de la U. de València–, han mesurat la tensió entre tradició i innovació al camp valencià, a través de l'esbrinament de l'extensió de l'ús dels guanos i, posteriorment, d'adobs artificials; i de la modernització en el regadiu. En aquest procés, fou rellevant la participació d'instàncies com la Reial Societat Econòmica d'Amics del País, el protagonisme de la qual en la introducció dels guanos és considerada per V.L. Salavert i A. Soler, també de l'IEDHC. Per fi, la fundació de les indústries d'adobs artificials, que permeteren de superar la caiguda de la qualitat dels guanos americans –i fins i tot africans–, ha estat concretitzada en L'Agricultora Catalana, empresa creada per l'enginyer Justo y Villanueva, que ha estudiat P. Sunyer, autor d'una tesi sobre la configuració de l'edafologia a Espanya, defensada al Dep. de Geografia Humana de la U. de Barcelona.

La discussió fou molt animada i va centrar-se en la qüestió de la proposta d'una cronologia que perioditze el segle i sobre les aportacions fetes des de les ciències acadèmiques a l'agronomia: botànica, geologia, química i zoologia. La conclusió del debat fou que encara queden molts aspectes per analitzar i s'animà a continuar la col·laboració entre especialistes de les disciplines més diverses, única forma d'aprofundir en aquest tema, sobretot per l'amplitud d'elements que aglutina.